

27. İlhami Emin'in Şiirlerinde varoluşsal yansımalar

Gökçe ULUS¹

APA: Ulus, G. (2022). İlhami Emin'in Şiirlerinde varoluşsal yansımalar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 455-464. DOI: 10.29000/rumelide.1190309.

Öz

İlhami Emin, Rumeli coğrafyasında yaşamış, Türkçeye büyük eserler kazandıran çok yönlü bir sanatçıdır. Şair, gazeteci, tercüman, radyo programcısı ve devletin önemli kademelerinde görev almış bir kültür insanıdır. İlhami Emin, birden fazla kültür ve dille erken yaşta tanışmasının, yaşadığı toprakların politik gerçekliklerindeki zorlukların üstesinden başarıyla gelmiştir. Kişiliğini sanatına tutunarak güçlendirmiştir. Onun Şiirlerinde farklı söyleyiş ve anlam özellikleri bulunmasının yanı sıra felsefi bir derinlik de bulunur. Kâinatı, insanı ve bireyin varoluşunu anlamlandırma çabasının felsefi düzlemdeki en temel çıktılarından olan varoluş felsefesi İlhami Emin'e yabancı olmamalıdır. Aile kültüründen devraldığı inanç mirasını yaşatan Şair, İşlâm'ı Melâmî anlayışa göre yaşarken sanat ve felsefeyle beslemiştir ki Őiirlerinin çoğunda varoluş felsefesiyle paralel doğrultuda sorgulamalar ve çıkarımlar göze çarpar. Bu çıkarımlar İlhami Emin'in katı bir varoluşçu olduğu anlamına elbette gelmez; fakat pek çok düşünce sistemine yön veren varoluşçu düşünceye hâkim olduğu düşüncesini ortaya koyar. İlhami Emin'in hayatının bir yerinde, varoluşçu düşünür Jean Paul Sartre ile bir arada bulunması; mısralarında yer verdiği önerme ve yaklaşımların varoluşçu felsefenin de temel değerleri olması Şairin sanatına artı değer kattığını gösterir. İnanç (iman) kavramını insanın birey olmasında, varoluş gerçekliğinde bir mihenk taşı olarak konumlandıran varoluşçu düşünürler Sartre ve özellikle Kierkegaard'ın fikirleriyle Şairin fikirleri arasında ortaklıklar tespit edilmektedir. Onun Şiirlerinde sorgulayan, sorgulatan, düşündüren, kıyaslayan bir yaklaşım vardır. Hareket, eyleyen olma, değişme, dönüşme, doğa düşüncesi, varlık, yokluk, sevgi, barış, evrensellik sıklıkla karşılaşılan değerlerdir. İşlâmî kültürde karşılık bulan bu değerleri Melâmîler de temele almaktadır. Şairin bütün Şiirlerinde tek konu ya da değer bunlar olmamakla birlikte, sanatçı tarafından bunlar ustalıklı işlenmiş ve varoluş sorgulamaları yinelenmiştir.

Anahtar kelimeler: İlhami Emin, Şiir, varoluş, inanç

Existential reflections in İlhami Emin's poems

Abstract

İlhami Emin, a poet living in the Rumelias, has brought great works to Turkish. He is a versatile artist. He is a poet, a journalist, a translator, a radio programmer and a man of culture who serves as one of the top officials of the state. İlhami Emin met multiple cultures and languages at an early age. He was able to cope with the consequences of the difficult policies of the place where he lived. His personality is powered by his art. In addition to having different pronunciation and meaning features in his poems, there is also a philosophical depth. Existential philosophy; He wants to give meaning to the universe, man and the existence of the individual. İlhami Emin wants this too. He keeps the faith he inherited from his family as a legacy. He supports Islam with art and philosophy while living

1 Dr. Öğr. Gör., Atılım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Ortak Dersler Bölümü (Ankara, Türkiye), gokce.ulus@atilim.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2658-410X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 18.08.2022-kabul tarihi: 20.10.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1190309]

according to the Melami understanding. In most of his poems, similar questions and determinations with the philosophy of existence draw attention. Of course, these observations do not mean that İlhami Emin is a strict existentialist; but it proves that he knows the existential thought that guides many thought systems. İlhami Emin was together with the existentialist philosopher Jean Paul Sartre; traces of existential philosophy are felt in his poems. Sartre and especially Kierkegaard say that the concept of faith is important for people to be individuals. İlhami Emin thinks the same way. There is a questioning, questioning, thinking and comparing approach in his poems. Movement, change, transformation, the idea of nature, existence, absence, love, peace, universality are the values he often mentions. Melâmîs also attach importance to these values, which are reflected in Islamic culture. There is not a single subject or a single value in all the poems of the poet. He skillfully used many different subjects and the questioning of existence was repeated.

Keywords: İlhami Emin, poetry, existence, belief

Giriş

İlhami Emin, Manisa Saruhan'dan Doğu Makedonya'ya uzanan tarihlerinde Melâmî ve Bektaşî iki ailenin buluşması sonucu 1931 yılında Radoviş kasabasında doğar. Mütedeyyin bir aileye sahip olan yazarın çocukluğu İştîp Melâmî tekkesi çevresinde geçer (Kurt, 2018, s. 30). Rumeli topraklarında yirminci yüzyılın ikinci çeyreğindeki siyasî hareketlilik İlhami Emin'in eğitim hayatını gözle görülür biçimde etkiler. İlkokula bir Sırp okulunda başlar. İki sene Sırp dilinde eğitim alır. 1941 yılında ikinci sınıfı tekrar ederken Bulgarlar ülke yönetimine geçer. Kunduracı, hoca ve Melami olduğunu vurguladığı babasının haç çıkartmaması şartıyla İlhami Emin'in bu okula yazılmasına izin verdiğini söyler (Sipahi, 2011, s. 14). Bulgar öğretmen ve Bulgarcayla yaşadığı sorunlar üzerine bir doğramacının yanına çırak olarak verilir ve burada da gazete satmaya başlar. Gazete satan bir çocuk olarak, okula giden kendisine benzer durumdaki yaşlılardan daha iyi derece Bulgarca konuşmayı başarır. Okul hayatı sekteye uğrar ve İlhami Emin, olması gerekenin iki sene gerisinde kalsa da sosyal faaliyetlerdeki başarısından dolayı okulunda ve mahallesinde dikkat çeken bir çocuk hâline gelir. 1944 yılının sonuna doğru Bulgarların Makedonya'dan çekilmesiyle Türkçe eğitim almaya başlar. Makedonca'yı ve yabancı dil olarak Rusçayı öğrenir. Henüz çocukluk döneminden çıkmadan, sahip olduğu Türkçenin yanı sıra dört dil daha öğrenmiş olur (Kurt, 2018, s. 31). Eğitim öğretim hayatına Makedonya'da devam eden sanatçı, lisans derecesini Makedon Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamlar (İsen ve İsen Durmuş, 2018)². Eğitim hayatının zorlu geçmesi, şairin sanatındaki altyapıyı desteklemiş olmalıdır. Çok sayıda ve farklı dillerde eserler vücuda getiren sanatçı İlhami Emin'in dünyayı tanıırken karşılaştığı güç durumları avantaja çevirdiği söylenebilir. Bilmediği dillerde anlatılanları anlaması ve kendini anlatması beklenen İlhami Emin'in küçük yaşlarda başarısız (!) olması ihtimalken o bu durumlarla mücadelesinden galip ayrılmıştır. Hayat mücadelesi içinde dil öğrenip sosyalleşmeyi başarmıştır. İlk gazetecilik deneyimi olarak anılabilen "çırak çocuk"luk döneminde, varoluşunu ve kimliğini sağlam temellere oturtmaya başlamıştır. İlerleyen yaşlarında gazeteci, öğretmen ve yazar³ olacak olmasında anlama ve anlatma, öğretme, duyurma çabasının olduğunu akla gelir.

Bu araştırma öncesinde İlhami Emin'in şiirlerinde varoluş felsefesinin izleri sezgisel olarak yakalanmış ve çalışma süreci ortaklıkları desteklemiştir. Bu sezginin dayanak noktaları şiirlerdeki eyleyen, yapan ve sorgulayan bireyi temele alan, seçenekler sunan, karşılaştıran, gerçekçi çıkış noktaları üzerine düşünen

² <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilhami-emin> (Son erişim: 27.07.2022)

³ Bunların yanında tercümanlık, radyo programcılığı, 1978 Üsküp Halklar Tiyatrosu Genel Müdürlüğü, 1982 Kültür Bakanı Yardımcılığı görevlerini de yerine getirmiştir.

ifadelerin bulunmasıdır. Gazetecilik kariyerinin en büyük başarılarından sayılabilen bir olay olarak 1956'da Jean Paul Sartre ile karşılaşması, bu karşılaşmayı *Nova Makedonia* gazetesinde haber yapması, Sartre'ı tanıdığını, onun düşüncelerini bildiğini gösterir. Sartre ile yaptığı röportajda adını açıkça kullanmayan İlhami Emin, onun büyüklüğüyle ün yapmak istemediği için bu görüşmeyi elli yıl kendinde saklı tuttuğunu ifade eder. "...adamın önünde konuklar listesinin açık kalmış sayfasına bir göz attım. Jean Paul Sartre ile Simone de Beauvoir'ın imzalarını gördüm. İçimde *delice bir sevinç doğdu.*" (Sipahi, 2011 s. 114). Sartre'ı gördüğünde onun derinlikli biri olduğunu sezip heyecanla röportaj yapmak için Fransızcası çok iyi olan çevirmenlerle bu fırsatı değerlendirir. Şair, kendi düşünce dünyasının sınırlarını genişletirken Sartre'ın düşüncelerinden etkilenmiş olabilir. Çalışma boyunca bunun izleri sürülecektir.

İlhami Emin, en çok şiir türünde eser verse de tiyatro eserlerini topladığı *Fil* isimli bir kitabı bulunur. *Yürüyen Duvar* ve *Ateşten Kuşlar* isimli romanları ve çocuklar için yazdığı hikâyeleri ve bilmece kitabı mevcuttur. Şiir kitaplarını şöyle sıralamak mümkündür: *Zivotot Pee İ Place*, *Denonokije*, *Taş Ötesi*, *Gülklıç*, *Gülçiçek*, *Gülçiçekhane*, *Gülev*, *Hepimiz Tito*, *Yörükçe*, *Rozarium*, *Güldeste*, *Güldin*, *Gülyol*, *Poezija*, *Gülkaya*, *Gultepe*.

İlhami Emin'in şiirlerine yansıttığı düşünsel altyapı

İlhami Emin şiirlerinde sevgi ve düşünceyi önceler. Mısralarında felsefi temeli söz ustalığıyla sehl-i mümteniye yaklaştırır. İki farklı dille şiir yazacak kadar donanımlı ve evrensel düşünceye sahiptir. Yeryüzündeki insanların sevgi ve barışla var olmaları onun esas meselelerindedir. "Atatürk ve Mevlâna Dünyanıdır" (Sipahi, 2011, s. 22) başlıklı söyleşide Atatürk'ü ve Mevlâna'yı iki ölmez değer olarak görüp bu değerlerin millî ve ruhani sınırlarını tüm dünyaya yaymak gereğinden bahseder. Atatürk ilke ve inkılaplarıyla tasavvuf felsefesine sahip çıkar.

Sanatçının şiirlerinde Melâmî⁴ kültürünün izleri, var olma düşüncesi ile birlikte kendini hissettirir. Melâmîler Allah'a kalb-i rapt eder, zahiri ya da batını meselelerle ya da kerametlerle ilgilenmez yalnızca Allah'ı bilirler, Peygamberi taklit ederler, iyiliği gizli yapar ve kimseden yardım istemezler. Yalan ve haramdan uzak durmalıdırlar. Özel ayırt edici kıyafetleri olmaz (Gölpınarlı, 1931, s. 24-25). İslâmiyet'i erdemle yaşamayı düstur edinen bu "cereyan" için iyilik, doğruluk, akıl ve sevgi esastır. Buraya kadar anılan kavramlara İlhami Emin'in şiirlerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Dinî içerikli olsun olmasın şair bu kavramları esas alır ve varoluşu bu minvalde de sorgular. Kullandığı halk ağzına ait söz kalıpları İslâmî söylemde de vardır. Bunların başında "gül" ifadesi bulunur. Şair, şiir kitaplarının adından kullandığı metaforlara kadar "gül"ü kullanır, gül İslam kültüründe Hz. Muhammed'i temsil eder. Şair anılarında, özünü oluşturan Türk-İslam duygusallığının karışık duygular yarattığını söyler (Sipahi, 2011, s. 48). *Gülçiçekhan* Türk tasavvuf şiirinden alıntılar vardır. Temel dinî bilgileri babasından alan İlhami Emin, Melâmîlik için "tarikatlar üstü olup tarikatları kabul etmeyen bir gülyolu" (Sipahi, 2011, s. 93) tanımını aktarır. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi istediğinde babasından "gir de gör" dönütünü aldığını söyler. Bu bilgileri istiyorsa kendisi yaşayıp öğrenmelidir. Deneyimlemek önemlidir.

Benzer bir yaklaşımla söylenebilir ki varoluş felsefesine göre yaşam çözülmesi lâzım gelen bir problem değil, deneyimlenmesi gereken gerçekliktir. Bu düşüncede insan özgürdür. İnsan özgür olduğu gibi yaptıklarından da mesuldür. Kendi dışında bir dayanağı olmayan insan, hayatı yaşayarak

⁴ Abdülbâki Gölpınarlı (1931) melâmîliğin üç devrede yaşadığını ve bir tarikat olmadığını yazar. Melâmîlik ona göre bir ideolojidir. Söz konusu kitabın önsözünde Gölpınarlı'nın Hocası Köprülüzâde Mehmet Fuat, Melâmîlikten bir "cereyan" olarak söz eder. Meâmîler ise dinperver olarak anılır.

deneyimleyecektir (Sartre, 2005, s. 71). Şair babasından (ve dedesinden, üstatlarından) aldığı kültürle, yaşayarak öğrenmenin kıymetini fark etmiştir.

herhangi bir sorunun cevabını
askıda bırakmam istediğinde
babam
gir de gör diyerek
kilitlerdi beni
gizemli sözlerinde
günahkâr kim
gir de gör
tamahkâr kim
gir de gör (Güldin, 1993, s. 57)

Bu şiirde şairin yaklaşımı deneyimleyerek öğrenme doğrultusundadır. Baba vardır; ama şair kendi kararından kendisi sorumlu olacak, manaya kendi çabasıyla varacak ve sonuca yine özgür düşüncesiyle ulaşacaktır. Var olmak demek birey olmak, çabalamak, seçenekler yaratmaktır. Sartre'a göre her insan özünde aynı özellikleri taşır; insanların belli bir doğası ve "öz"ü vardır. Bu doğa ve öz tarihten daha eskidir. Varoluşçu yaklaşım insanı kendi varlığına ulaştırmayı hedefler. İnsan herkesten ve her şeyden sorumludur. Özne ve bilincin bağlantısını kuran Sartre, varolanları bilincin açıldığını söyler (Sartre, 2009, s. 39). İnsan doğayı algılamaya, varlıkları temellendirmeye çalışır. Varoluşçuların da temel referans aldığı Hegel; gerçekliği doğa ve insan boyutlarında farklı oluşlarla ele alır. Hegel'e göre; oluş, doğaya karışma, sonsuzluk evrelerinde insan kendi varoluşunu arar, öteki insanda efendi-köle diyalektiği dâhilinde benliğini teyit eder, doğaya karışma, dönüşme çabasına girer. Ulaşılmak istenen nokta sonsuzluk, sınırsızlıktır. "Ölüolalı Olasızlık" şiirinde bu kavramların hemen hepsinin bulunduğu yorumu yapılabilir:

(...)
dışarıdaki güvercinlere
kanat vurula
boşuna
akşam sabah okuya okuya
öle köle
yıldız köle
en kanlı gülçiçek kanına
boyana
dünyayı kişiyi çiçeği ala sessiz bora gülçiçek ölmez ola yaşaya (Gülçiçek, 1972, s. 32)

Şair doğada var olan kuş, yıldız, çiçek gibi varlıkları temellendirip bilinç boyutunda varlıklarına anlam atfeder. Güvercinle özdeşim kurar, bir noktada form değiştirir. Yıldız karşısında köle konumlandırmasına geçer. Doğadaki mevcudiyetler arasında bir ilişki ağı kurar. Bu yaparken de halüsinatif bir ruh halini çağrıştıran varoluş sancıları sezilir. Efendi olmadan köle, köle olmadan efendi var olmayacaktır. Doğaya ait olan güvercin, yıldız, çiçek gibi varlıkların efendiliğini kabul eder. Onlar olursa köle de yaşayacaktır. Şiirlerinde eğretileme olarak geçen gülçiçeğe yönelik "Gülçiçek kim?" sorusuna ise şairin verdiği yanıt olan şiir, varoluşunu sevgiyle açıkladığı bir manifesto gibidir. Bütün bu

mücadele ve arayıştan sonra ya sanatta ya bilimde ya da dinde kendi gerçeğliğini bulabilir (Hegel, 2014). Kierkegaard, Hegel'in rasyonalizmini eleştirir. Ona göre de varoluş tamamlanmamış bir sreğtir. İnsan sonsuzluk ile sonlunun, geçici ile kalıcının, özgürlük ile zorunluluğun sentezidir. İyi ile kötü arasında seğim yapan insan aslında kendisini seğmiş olur. İlhami Emin bu duruma uygun mısralarında insanın önce iyiliğini fark etmesini öğütler:

gl koruyan dikendir
seni koruyan dikenim
dikene aldırış etme hey gl- gonce
sen ki, gülsün dikenden önce. (Gülyol, 2003, s.30)

Kendi varlığına kavuşmayı hedefleyen varoluşçuluk düşüncesinde insan "sorumlu" olandır. Her birey seğimleri ve eylemleriyle kendi var oluşunu Őekillendirir. Varoluş fikrinde birey yalnızca kendini tasarlamakla da kalmaz, İlhami Emin'in yaptığı gibi bütün insanlığı edimselleştirir. Sartre'ın insan kendini tasarlarırken aslında bütün insanlığı tasarladığı (Sartre, 2005, s. 35) yaklaşımıyla aynı doğrultuda olmak üzere Şair; bütün insanlığı kuşatacak tek bir felsefe olmasa da insan, evrensel sevgi ve barış arzusundadır. Geçici bir dönem olarak estetik boyutun üst basamağında Şair, yüksek bir farkındalıkla etik düzlemde varoluşsal czmler arar:

solmasız
pakistan hint çatışmasına
vietnam savaşına
yakın doğu sorununa tek ilağ
dalların en kurumazlığı
yaprağın en solmazlığı
sevginin en sevgenliği
kuşun en kuşsallığı
doğaya yeni doğa
doğayı yeni doğuran
eskilersin kala kala
cçek ol
ola
olalım
solmasız (Glcek, 1972, s. 18).

Bu satırlarda varoluşun sürmesi önündeki engelleri ortadan kaldırma isteği belirgindir. İnsanların, toplumların savaş gerçeğliği varoluş tehdididir. İlhami Emin dalın kurumasıyla, yaprağın solmasıyla insanların savaşta ölmesini benzer durum kabul eder. Solan yaprak gibi kuruyan dal gibi savaşta çatışma içindeki insan yok olacaktır. Bu sevgisiz ölüm ortamında Şair doğada var olunabilecek form değişikliği algısını canlandırır. Cnk zgrlk ve varoluş ayrı düşünülemez. Varoluşsal gerçeğlik, doğada farklı bir nesne ya da canlı olma arzusuyla sürdürülebilir; ama savaş ortamında sürdürülemez. Solmasız bir cçek olma istenci zgr iradesiyle varoluşunu sürdürmenin temsilidir. Bu Őiirin dışında "Parmak Parmak Hanlığın" Şiirinde de İlhami Emin'in, varoluşcu düşünür Kierkegaard'la (1990, s. 40) benzer bir yaklaşım sergilediği söylenebilir. Ebedi teslimiyette barış ve dinginliğin oluşu, onu dileyen herkesin acısında varoluşla uzlaşacağı düşüncesi yakalanır. Ebedi teslimiyetin barış ve rahatlığı beraberinde

getirdiğini söyleyen filozof gibi İlhami Emin'de de Tanrı'yla her şeyin olabilmesinin mümkün olacağı inancı vardır. Teslimiyet imkânsızlığa yakındır. Kişinin gündelik olarak ne olduğu estetik, kahçı olarak ne olacaksa o olduğu da etiktir Kierkegaard'ın açıklamasına göre (2009, s. 25). İmkânsızlıklar iman besler. İman, yaşamın ve varoluşun paradoksudur. *“Birey evrensel olandan yücedir, birey evrenselle ilişkisini mutlak olanla ilişkisine göre belirler; mutlakla ilişkisini evrenselle olan ilişkisine göre değil.”* (Kierkegaard, 1990, s. 61). Dindar varoluşçulardan Kierkegaard, varoluşsal gerçekliği üç aşamada görür. İlk aşama “estetik”tir ki bu geçicidir, estetiğin yetersiz kaldığı noktada “etik”, insani bir kaygı doğurur. Yalnız estetik hayat umutsuzluk getirir. Sartre'ın bunaltı, Kierkegaard'ın kaygı olarak andığı sorunun üstesinden de “iman”la gelinebilir. İlhami Emin'in yukarıda andığımız “Ölüola Olasızlık” şiirinde imanla mücadele edilen “korku”ya karşı “yedi kat yeraltına bata” (Gülçiçek, 1972, s. 32) duasıyla bir koruma kalkanı yaratma yaklaşımı sezilir. İman umutla ayrılmaz bir bütünlük yaratır:

Nasıl olsa her umut yeni bir umut
her istek yeni bir istek taşır (Zivotot Pee İ Plaçe, 1955, s. 27)

Bu mısralara göre inançlı kişi ihtimalleri düşünerek umutsuzlukla mücadele edebilir. İman yoksa umut da yoktur ve umutsuzluk ölümcül bir hastalıktır. Kierkegaard umutsuzluğu bedensel ölüme ulaştırmadan işkence çektiren, can çekişirken ölemeden ölümlle savaşıma durumu olarak tanımlar (1997, s. 97). İlhami Emin'in “Yörükçe” kitabındaki “Terkedilen Yörük Köpeklerinin Protestosu” (1984, s. 23) başlıklı şiirde umutsuzluk sorunsalı, mücadele bağlamında ele alır. Giden Yörüklerin ardından kalan köpekler ekmeğe bile muhtaç, üzgün ve terk edilmiş halde beklerler. En büyük eksiklikleri de öteki kişi olan “insan”ın yoksun kalınan sevgisidir. Geçici dünyada sorgulama yoluna gidenlerin etik basamağına sıçrayacağı, varoluşçu düşünür Kierkegaard'ın savunduğu bir yaklaşımdır. Ahlak, kişinin doğru-yanlış ayırımıyla eylemlerine yön verir ve insan isyan-tevekkül tutumuna göre Tanrı'ya yönelir.

bir anlık olsun sarabilsen dünyayı usumda
tanımadan ne ölüm hakkı ne de insan suçu
bir anlık olsun oturabilsem güneşi başımda
sonra kurşun olsun sonum ya da süngü ucu (Yörükçe, 1984, s. 5).

Kötülüğün olduğu yerde özgürlük olmayacaktır. Hem İlhami Emin için hem de varoluş düşüncesi için özgürlük olmaması hâlinde varoluştan bahsedilemeyecektir. Yukarıdaki mısralarda şair yine bütün insanlığa karşı kendini sorumlu hisseder. Ölüm Tanrı'ya dönmek olacaktır. Buradaki Tanrı'ya yönelme ifadesinden kasıt, bireyin ruhunda hissettiği tanrıya ulaşma gayretidir. Kierkegaard'da “iman” olarak karşılık bulan gerçeklik boyutuna, bireysellikten evrenselliğe geçişle sıçranır ve bu, tam teslimiyet gerektirir. Mucize, tutku, paradoks, absürt kavramlarını kullanan Kierkegaard, imanın ortaya çıkması için nesnel kimliksizliğin, risk ve tutkuyla birleşmesi gerektiğini düşünür. Kişinin varoluşçu düşünceyle kendini gerçekleştirmesi için değişmesi ve gelişmesi gerektiğini ekler. Şair İlhami Emin “Bensem acı acı” şiirinde de küle dönüşen güllükücün kendisi olabilme ihtimalini düşünür.

İlhami Emin, sanatçı kişiliğini etik kavramları yücelterek yukarıya taşımış, inançlı bir yazar / şairdir. Varoluş felsefesinde özne ilerleyiş ve yeni oluşlarla, hareket ve umutla arayışını sürdürür. Yukarıda alıntılanan “Solmasız” şiirine bakıldığında bu kavramların İlhami Emin için de önemli olduğu fark edilir. Varoluşsal özü doğada arama, eylemi – oluşu yüceltme ve umut olumlaması “Sellere Karşı” şiirinde de sezilir:

karşıda seller
 sellere karşı
 umutvarlı
 alınterli
 yanardağlı
 kıtlıcalı
 glkılıç (Glkılıç, 1971, s. 18)

şair umutludur ve varoluşunu devam ettirebilme çabasında alınterli akıtır. Doğada mevcut olan akış bir mücadeledir. Bu mücadele zordur. Sellere, yanardağlara karşı kendi olma gerekliliği vardır. Glkılıç, varoluşun temsilidir. Halk ağzından söylemlerin en dikkat çekenini "gl" imgesidir. İyilik, güzellik, akıl ve doğruluk timsali olan "gl" İslâmî estetik algısında da öne çıkar. İlhami Emin, gzellemeleler yaptığı "Glkılıç" için yazdığı "Glkılıç Kim Sorusuna Karşılık" şiirinde çarpıcı ifadeler kullanır. Makendonya'da doğdu dediği glkılıç için belki milyonlarca kan damarından oluşmuş tek bir kişi belki de düşsel bir at, varımız, yoğumuz der. At üzerinde de vardır, at altında da, çamurda da, ekmekte de, tarihle başlayıp tarihle kalan, tarihten kopan gibi gerçeklik sınırlarını zorlayan tasvirleri vardır. Kahraman sınırsızlığa eriştirilir:

(...)
 son szn rengi kokusu derinliği yarenliği ol-
 madığı gibi yok çünkü glkılıç
 pihti pihti ayrılan
 yılanvari sarılan
 dokusuz dokuların kopmaz teli glkılıç
 (...) (Glkılıç, 1971, s. 42)

İlhami Emin, Melih Cevdet Anday'la arasında geçen bir konuşmada Anday'ın "şu gl szcğine ne zamana kadar eziyet çektireceksin?" dediğini, kendisinin de "Son nefesime kadar." Cevabını verdiğini anlatır (Sipahi, 2011, s. 153). Varoluşçu düşüncede insanın dünya ile ilişkisi, seim özgürlüğü, insan hayatında neyin değerli olduğu, ideal yaşamın nasıl olacağı da temel sorunsallardandır. Varoluşun zden önce geldiği varoluşçu bakış açısında insan kendini kurgulama yetisine sahiptir. Varoluşsal özünü ve değerini kendi seçimleriyle kurar. *İnsanların Can Dostu Oldun El*" başlıklı şiirinde on altıncı asırda yaşayan tekke şairi Ařıkđlu⁵'dan etkilendiği ve doğrudan alıntı yaptığı görülür. Ruh ve beden gerçekliği, realitenin parçalanması İslâmî zemine oturur. Varlık ve yokluk kavramları farklı sorgulama biçimleriyle şairin üslubunun bir parçası olur. Aşağıda farklı yıllarda yayımlanan farklı şiir kitaplarından alıntılanan  şiirinde gerçekliğin ve varlığın şair tarafından sorgulanıp tahayyülünde şekillendiği örneklenir:

ince bir kuş misali
 gtn
 aramızdasın oysa (Hepimiz Tito, 1982, s. 35).

ben yoktum
 kanımla srdn atı

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/asikoglu-seferli>

bensiz yoktun
dağılan mehter takımından
ölü bir zurna sesi
gülklük (Gülklük, 1971, s. 28).

yüzyıl geçti
gelmedin
gelmeyince varoldun
gelmeyince yokoldum (Gülççek, 1972, s. 15).

Buradaki son alıntı “Uyumaz uyku” şiirindedir. Bu şiirde şair, var oluşa değer yükler. Sevilen yoksa da akılda, kalpte ve fikirdedir. Öteki kişinin yokluğu üzerine kurduğu kendi varoluşu geçicidir. Dünya ve birey arasında bir kesinsizlik (Kierkegaard’ın ifadesidir) vardır. O, var oluşunu sevgiyle anlamlı kılmayı uygun görmektedir. “Döngüsüz Sularda” şiirinde var oluşun özden önce de var olduğu fikriyle aynı doğrultuda olan şu mısralar görülür:

(...)
gittikçe artan
boyuna düşlü
benzetsiz
döngüsüz su
lar
da
n
önce
var.” (Gülççek, 1972, s. 26).

Zaman kavramını alışlageldik biçimden bağımsız kullanan şairin “yaşamı anlayabilmek için geçmişe dönme”si yine varoluşçu düşünür Kierkegaard’da açıklamasına rastlanan bir kullanımdır. Kierkegaard (2006, s. 26) zaman ve türün tarihi ilerledikçe bireyin yeniden başladığını söyler. Yaşam ileriye doğru ilerler; fakat geriye doğru anlaşılabilir. Rumeli topraklarından ayrılanlar ve sonraki nesiller arasında bir hesaplaşma ancak duyarlı bir şairin şiirine yansiyacaktır:

Af dilemek gençlerimizden
Gülrumeli’yi her terkedenin borcudur.
Evlâd-ı Fatihan adını taşımaya lâynık olmayan bizleri
Acaba af eder mi Rumeli’nin gençleri? (Gülyol, 2003, s. 11)

Geçmişle hesaplaşmak gibi aydın bir yaklaşımla kalmayıp bilgiyi ve harekete geçmeyi de önemser şair. Aksi durumlarda umutsuzluk ve karanlık; yani ölüm kaçınılmaz olacaktır. “Kâğıt Deyip Geçmeyin Adından” şiirinde dost olarak tanımladığı bu ilim vasıtasını doğayla karşılaştırır ve onun yokluğundan doğacak felâketi şiirine yansıtır:

Kitapsız,
Zihnimiz pas tutar,

Bilgisizlik yutar

Hepimiz

Umutsuz. (Kırık Dost, 1964, s. 44).

Kierkegaard'a göre (2006, s. 37) her şeyin etrafında döndüğü eksen olarak kaygı, cehaleti yenen, nitelikli düş gören insanda açığa çıkar. Barış ve huzur olan yerde de kavga ve mücadele içermeyen hiçlik, kaygıyı doğurur. İlhami Emin de yüksek bir farkındalıkla bu kaygıyı şiirine yansıtmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada İlhami Emin'in dünya görüşü ve sanatının şiirlerindeki örneklerden yola çıkılarak varoluş felsefesiyle örtüşen yönleri üzerinde durulmuştur. Varoluş düşüncesinde farklı aydınların aynı merkez çevresinde, kendilerine has yaklaşımları vardır. Onlara ilham kaynağı olan filozof Hegel'in doğaya karışma, form değiştirme, sonsuzluk arzusu, efendi-köle diyalektiğı yaklaşımları İlhami Emin'in şiirlerinde izi sürülebilen fikir ve diyalektiklerdir. Varoluşçu düşünürlerden Sartre ve özellikle Kierkegaard'ın fikirleriyle şairin mısralarında yakalanan fikirleri arasında ortaklıklar tespit edilmiştir. Estetik, etik ve iman kavramlarını esas alarak varoluşu üç aşama olarak tarif eden Kierkegaard, bu aşamalardan geçerken sevgi, bilgi, kaygı, sorgulama, öz, varlık, yokluk gibi anahtarlar kullanır. Bireyin eyleyen, yapan, değişip dönüşüp ilerleyen olması gerekir. Aynı doğrultuda İlhami Emin'in şiirlerinde de bu anahtarların hepsi bulunur. O da gerek fitratı gerek inancı sayesinde yapmayı, değişip dönüşmeyi dert eder. Varoluş düşüncesini İslâmî temele, sevgi kavramının üstüne kurar. Savaş, varoluşun karışısında büyük bir tehlikedir. şair bu yüzden ve bütün insanlığa karışı sorumluluk taşıdığı fikrinden hareketle barışı arzular. Barışın olacağı yerde özgürlük, özgürlüğün olacağı yerde varoluş devam edecektir. Bu uğurda "Gülklıç, Gülçiçek" simgelere değer yükler. Onları var eder ve bu varoluşu sürdürebilmek için umut, alıntı, sevgi ve bilgi gibi değerleri önceler. İlhami Emin varoluş kaygısını ve bu kaygıyla baş edebilmek için tutunduğı kavramları şiirine yansıtır. Bunlara dayanarak tasavvufu içselleştiren şairin varoluş felsefesine de hâkim ve meyyâl olduğunu söylemek mümkün olabilir.

İlhami Emin'in şiir kitapları

İlhami Emin (1951). *Yürü Aydınlığa*. Üsküp: Birlik Yayınevi.

İlhami Emin (1952). *Sesler*. Üsküp: Detska Radost Yayınları.

İlhami Emin (1954). *Aramak*. Üsküp: Koço Raçin Kitabevi.

İlhami Emin (1955). *řarkı Söyleyen ve Ağlayan Hayat - Životot Pee İ Place*. Skopje: Knigoizdatelstvo Kocho Racin.

İlhami Emin (1957). *Günlügeceli - Denonokije*. Skopje: Kultura.

İlhami Emin (1964). *Ay Kedisiz Saray*. Üsküp: Detska Radost Yayınları.

İlhami Emin (1964). *Kırık Dost*. Üsküp: Detska Radost Yayınları.

İlhami Emin (1965). *Taş Ötesi*. Üsküp: Kultura.

İlhami Emin (1966). *Güneşli şiirler*. Üsküp: Detska Radost Yayınları.

İlhami Emin (1971). *Gülklıç*. İstanbul: Habora Kitabevi Yayınları.

İlhami Emin (1972). *Gülçiçek*. Üsküp: Nova Makedonia Basımevi.

İlhami Emin (1974). *Gülçiçekhan*. Üsküp: Kultura Yayınları.

İlhami Emin (1980). *Gülev*. Üsküp: Birlik Yayınları.

İlhami Emin (1982). *Hepimiz Tito*. Üsküp: Birlik Yayınları.

- İlhami Emin (1984). *Yörükçe*. Üsküp: Birlik Yayınları.
 İlhami Emin (1985). *Rozarium*. Skopje: Kultura.
 İlhami Emin (1991). *Güldeste*. Üsküp: Birlik Yayınları.
 İlhami Emin (1993). *Güldin*. Üsküp: Birlik Yayınları.
 İlhami Emin (2003). *Gülyol*. Üsküp: Makavey Yayınları.
 İlhami Emin (2007). *Poezija*. Skopje: Drustvo na Pisateli Makedonija.
 İlhami Emin (2009). *Gülkaya*. Üsküp: Diyalog Yayınları.
 İlhami Emin (2010). *Gultepe*. Skopje: Galikul.
 İlhami Emin (2012). *Yürüyen Duvar*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
 İlhami Emin (2017). *Şiirli Alfabe*. Makedonya: Yeni Balkan Yayınları.

Kaynakça

- Çakır, E. (2020). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/asikoglu-seferli> (Son erişim: 27.07.2022)
- Gölpınarlı, A. (1931). *Melâmîlik ve Melâmîler*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Hegel, G. W. F. (2014). *Eserlerinden Seçmeler* (N. Bozkurt, Çev.). Bursa: Sentez.
- İsen, M. & İsen Durmuş, T. I. (2018). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilhami-emin> (Son erişim: 27.07.2022)
- Kierkegaard, S. (1990). *Korku ve Titreme, Diyalektik Lirik* (Ekrem Düzen, Çev.). İstanbul: Ara Yayınları.
- Kierkegaard, S. (1997). *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk* (Mehmet Mukadder Yakupoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kierkegaard, S. (2006). *Kayı Kavramı* (Türker Armaner, Çev.). İstanbul: İşbankası Kültür Yayınları.
- Kierkegaard, Soren (2009). *Etik – Estetik Dengesi* (İbrahim Kapaklıkaya, Çev.). İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Kurt, Ö. (2018). *İlhami Emin'in Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Edirne.
- Sartre, J. P. (2005). *Varoluşçuluk* (A. Bezirci, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Sartre, J. P. (2009). *Varlık ve Hiçlik* (T. Ilgaz ve G. Çankaya Eksen, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Sipahi, R. E. (2011). *İlhami Emin'in Anıları Balkanlar ve Türkler*. İstanbul: Mitos Yayınları.